Primăvara în satul românesc:

Băbăluda

O incursiune audio-vizuală în tradițiile și simbolurile primăverii românești

Texte:
Liviu Bulea
Rada Nițâ
Ana Cucu-Popescu

REFUGIU DE CREAȚIE

Primăvara în satul românesc:

Băbăluda

Un proiect:

REFUGIU DE CREAȚIE

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Administrația Fondului Cultural Național

„Primăvara în satul românesc: Băbăluda” este un proiect cultural co-finanţat de Administrația Fondului Cultural Național. Proiectul nu reprezintă în mod necesar poziţia Administrației Fondului Cultural Național. AFCN nu este responsabilă de conținutul proiectului sau de modul în care rezultatele proiectului pot fi folosite. Acestea sunt în întregime responsabilitatea beneficiarului finanțării.

Cuprins

Primăvara în Satul Românesc: Băbăluda
Liviu Bulea 1
Băbăluda. O prezentare comparativă (ieri și azi)
Rada Niță 2–19
Un nou început
Ana Cucu-Popescu 20
Subcapitole:
Satul amorțit 20
Răsul și căneala 22
Haosul sfânt 23
Tributul inimii 24
Legea Băbăludei 26
Anul șarpelui 28
Cum am răcorit Băbăluda 30
Anul păcatului 32
Tabăra de creație 34
Cicatricile cireșului 37
Expoziția de la Muzeul Etnografic 39
Animație — Oana Clitan: Băbăluda Rebirth 47
Documentar — Andra Roman 48
Dance Video Performance 49
Documentar — Vlad Ursu 50

Primăvara în Satul Românesc: Băbăluda

de Líviu Bulea

Proiectul Primăvara în Satul Românesc: Băbăluda este rezultatul unui parcurs complex, care a reunit mai multe etape de cercetare, colaborare și creație: un workshop intergenerațional, o rezidență artistică în satul Buru și două expoziții: prima desfășurată în curtea abandonată a școlii de la Buru, iar cea de-a doua la Muzeul Etnografic al Transilvaniei din Cluj-Napoca.

Întregul demers a avut la bază dorința de a aduce în dialog tradiția și contemporaneitatea, memoria comunitară și expresia artistică actuală. În centrul cercetării s-a aflat obiceiul Băbăludei, un ritual arhaic, încă viu în satul Buru, care poartă semnificații legate de fertilitate, protecție și regenerare.

Workshopul intergenerațional a pus față în față localnici de vârste diferite și artiști invitați, creând un spațiu de schimb de cunoștințe, povești și gesturi ritualice. În continuare, rezidența artistică a oferit contextul pentru aprofundarea acestor întâlniri: artiști români și internaționali au fost găzduiți în sat, unde au documentat, observat și reinterpretat tradiția prin mijloace vizuale, performative și conceptuale.

Expoziția de la Buru a reprezentat prima etapă publică a proiectului, o deschidere către comunitate, un gest de transparență și recunoștință. Ea a reunit materiale documentare, observații vizuale și lucrări în stadiu incipient, prezentate acolo unde inspirația a luat naștere.

Expoziția finală de la Cluj-Napoca aduce o sinteză a întregului proces: lucrări dezvoltate în urma rezidenței, intervenții artistice mature și reflecții asupra relației dintre artist și comunitate. Este, în același timp, o celebrare a întâlnirilor care au făcut posibil acest dialog viu între sat și spațiul artistic contemporan.

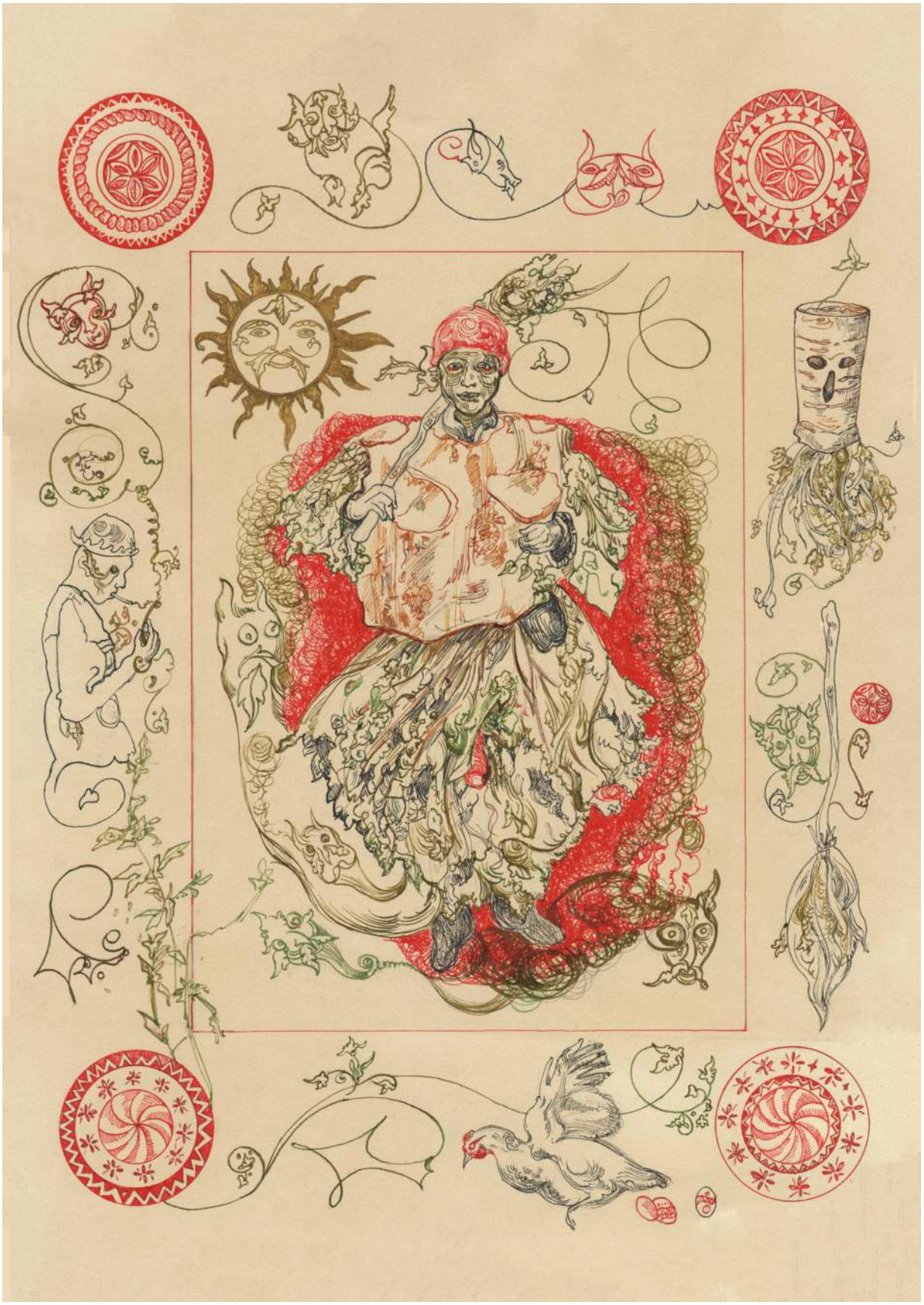

Artistă: Rada Niță
Băbăluda (Mutu Băbăluzii), 2025
desen în peniță și liner
40 x 30 cm

Băbăluda.
O prezentare comparativă (ieri și azi)
de Rada Niță

Băbăluda este un obicei agrar de primăvară, care se sărbătorește în jur de 23 aprilie (de Sf. Gheorghe) în satul Buru, de la poalele Munților Apuseni. Este un ceremonial local al Omului Verde și are în vedere practici magice de fertilitate și abundență. Fetele sunt udate, stropite sau aruncate în râu de către cei din alaiul Băbăluzii pentru a fi fertile și roditoare. Potrivit sătenilor, „păntru recolta bogată să făcea Băbăluda asta" (Viorica Bălaj, 63 de ani).

Perioada de Sfântul Gheorghe este și o perioadă propice strigoilor, așa încât localnicii se apărau punând cu o zi înainte ramuri de salcie la porți, ca să nu se fure mana vacilor, obicei păstrat până recent. Din spusele lui Vasile Andrea, strigoii sunt oameni care se preschimbă în broască sau în lupi, în vreme ce Aurel Bulea povestește că strigoii se transformă adesea în câine. Vasile Andrea și Simion Cosma, care sunt printre cei mai în vârstă locuitori din sat, având peste 70 de ani, își amintesc următoarele: „-Și ramuri împotriva strigoilor, înaintea Băbăluzii se puneau?/ -Apăi era, se punea de salcă, se puneau în ajunul Sfântului Gheorghe. Se punea, tată lumea punea. Acuma nu se mai pune./ -Acuma nu se mai pune?/ -Acuma ici colo câte unu". Celălalt interlocutor (Simion Cosma): „Apăi nu mai pune că nu mai sînt uanimi". Din discuțiile cu Aurel Bulea (76 de ani, de loc din Buru, acum stabilit în comuna Mihai Viteazu) am aflat următoarele: „-Și ramurile care se puneau la porți?/ -Salcie, salcie./ -Până când s-o păstrat obiceiul asta să se pună la porți?/ -Pi normal până acuma încoace, numa chiar.. până și bătrânii puneau. Deci bătrânii erau mai... Numa acuma cine, că de abia umblă bătrânii, nu pot ținea o creangă că tre'să se țână cu mâinile cu botele. Îi greu. Tineretul o plecat. Care sunt sunt vai și amar. No, asta e situația satelor românești părăsite".

Băbăluda este, de asemenea, un ritual de inițiere în vârstă adultă a tinerilor băieți din sat. În trecut participau băieții care urmau să meargă în armată (în cătănie) sau se întorceau de acolo, deși, în ultimii ani, din cauza depopulării și a faptului că serviciul militar nu mai e obligatoriu, acest aspect se regăsește doar în îmbrăcămintea așa numitor militari din alai, care au rolul de a păzi Băbăluzile.

Pe vremuri, potrivit tradiției, luau parte cei „de pe la 18 ani până la 20. Pă urmă se termină, deci vin ăialalți mai tineri. Numa acuma văd că s-o schimbat moda, îs din ăștia mai bătrâni. Tineret nu este, copii. Și ăștia care sunt, părinții lor îs din sat. Ei îs din Turda, din Iara, din..., copii respectivi, Băbăluda. No. Îi obicei demult" (Aurel Bulea).

Dacă înainte, perioada în care cei care luau parte la Băbăludă era scurtă și se „băteau” pe roluri tinerii din sat („înainte nu aveai loc. Acuma tre’ să cauți oameni. Atuncea nu aveai așa loc. Era o grămadă, așteptau. Se mai lăsau între ei. No, anu ăsta te faci tu, anu viitor îl lăsăm și pe ăla să se facă. No. Dup-aia, încoace în timp, deja nu o mai fost așa oamenii, știi?”, Dorin Bulea, 35 de ani), acum protagoniștii ajung să facă parte din ceată și mai mult de un deceniu, având diverse roluri: „Păi ficiorul meu o fost până la trișunu de ani Băbăludă. De la 15 ani până la 31. Păi ultima dată era căsătorit cu Maria și trebuia ea să își termine lucrarea de diplomă și s-o făcut Băbăludă ca ea să poată să își facă treaba până în capăt” (Viorica Bălaj). Maria Bălaj (născută Birtocean) este nora Vioricăi Bălaj și totodată autoarea celui mai amplu studiu despre Băbăludă, momentan nepublicat, fiind teza ei de disertație.

Există o ierarhie pentru cei care iau parte la Băbăludă. Întâi se începe cu rolul Dobașului de dimineață. Dorin Bulea a fost, pe rând, de-a lungul anilor, Dobaș, Militar și Mutul Băbăluzii. Nu a fost Măriuța deoarece pentru personajul respectiv se cere un bărbat înalt: „-Și câți ani la rând ați fost?/ -Io am fost, cred că 12 ani m-am făcut./ -Și ați și schimbat rolurile?/ -În afară de Măriuța am fost toate. Că Măriuță no, trebuia să fii mai înalt. Am fost și Mutul Băbăluzii și Dobaș și Dobaș de dimineață cred că am fost vreo 2 ani. Înainte așa era. Prima dată trebuia să fii Dobaș de dimineață./ -Așa începeai?/ -Așa începeai./ -Și urcai în ierahie./ -Urcai, da.” Această ierahie și aceleași criterii de selecție se foloseau și pe vremurea lui Aurel Bulea: „Deci aia când eram io, că și io am fost de două uări, două trei ori, nu știu, ăla cu pieptarul, Mutul, și Dobaș am fost. Că ăla, Măriuța, tre să fie om mai înalt, că se pune 2 rânduri de frunză pă el.”

În mentalul localnicilor, Băbăluda se face „dintotdeauna”, din „moși strămoși”. Din procesiunea Băbăluzii fac parte perechea formată din Măriuța (partea feminină, care poartă căpoiul, coiful cilindric din coajă de mesteacan) și Mutul Băbăluzii (partea masculină, a cărui virilitate e evidențiată de falusul de lemn, druga Băbăluzii, realizat de obicei, potrivit obiceiului, de unul dintre meșterii din sat). Atunci când acesta ridică mâinile, falusul (ascuns sub ramurile de mesteacăn) iese la iveala. Mutul poartă și un pieptar din scoarță de cireș. Ambii au fuste și veșminte vegetale realizate din ramuri de mesteacăn. Sunt însoțiți de Dobașul de dimineață, Dobașul de după-masă și de doi militari. Dobașul de dimineață, îmbrăcat ca un hornar, este cel care păzește locul unde se desfășoară pregătirile, numit în Piatră, pentru ca intrușii să nu le poată vedea -astăzi un aspect prea puțin respectat- și cel care îi muruiește pe cei care îi ies în cale cu untură de porc cu funingine (ca o formă de protecție împotriva duhurilor rele). Totodată, se ocupă de dus scoarța în

Piatră, de aprins focul și este cel care coboară în sat ca să îi roage pe care care au fost în anii anteriori Băbăluzi să vină să ajute la „croirea” costumelor Băbăluzilor de anul ăsta. Dobașul de după-masă (îmbrăcat la fel și care de asemenea are la el amestecul de funigine și unsoare) are, de fapt, unul dintre rolurile cele mai importante: aduce fetele Băbăluzilor pentru a fi udate și fură ouăle din poduri, e cel mai independent în acțiunile din timpul ritualului, iar in trecut era cel mai admirat de fete: „Dobașul era eroul principal, umblă dupa ouă și udatul fetelor” (Aurel Bulea). Cei doi militari, care poartă puști de lemn (anul acesta în loc pe puști au avut bâte de lemn, spre nemulțumirea sătenilor) au rolul de a păzi Băbăluzile.

Pregătirile pentru ritual încep cu câteva zile înainte, respective cu 2-3 zile, când se caută scoarță de cireș sălbatic, care este secționată de pe copac cu un cuțit și care urmează să fie folosită pentru coiful Măriuței. Odată găsită, scoarța se ține la înmuiat în râu 24 de ore, pentru a fi ușor de „croit”. Cu o seară înainte de Băbăludă se strâng și ramurile de mesteacăn pentru fustă, care sunt ținute pe Piatra Dosului. Atunci când nu se găseau suficienți mesteceni, se foloseau și ramuri de salcie sau de la alți tip de arbori: „În primul și în primul rând, în prima zi se mere după scoarță, se pregătește scoarța, mere se taie scoarța, no așa mai departe, se pune în vale. Că asta trebe să steie în apă, ca să poți dup-aia să o modelezi, să nu crepe. Și așa mai crapă ea, da no, ținând-o în apă...Așa și, și dup-aia a două zi se mere după scoarță, după frunză, da asta ar trebui sară de obicei, ca să rămână proaspătă. Înainte mereau dimineață (dinaintea ritualului, n.a.), deci mereau la 4, mereau după frunză, ca să fie proaspătă. No, da acuma dacă meri și sara îi ok. Știi, să nu o pălească soarele” (Dorin Bulea). Despre felul în care se secționează coaja de copac necesară pentru coiful Măriuței ne explică Aurel Bulea: „Coaja de cireș se ia foarte ușor. Faci roată cireșul cu săcurea dacă e groasă, cu o săcurice mică și crapi copacul pe urmă cu cuțitul și pe urmă cu mâna. Că acuma are sevă și merge foarte ușor”.

Pregătirile sunt descrise și de către Viorica Bălaj: „după scoarță să duceau, să duceau pe 21. Și pe 22 mereau după frunză. Scoarța o aducea și o băgau în apă și puneau ptietrii pe ea ca să steie, să nu se usuce. Și de confecționat ptieparul și ălea le făceau în 23 acolo sus în deal./ -Dimineața, nu?/ -Da.”

Tot parte a acestui ritual de inițiere este noaptea din ajunul Băbăluzii, când tinerii băieți care iau parte la ceremonie se retrag în pădure, sus pe deal, în Piatra Dosului, unde trebuie să vegheze și să se pregătească pentru a două zi, iar adormirea oricăruia dintre ei vine cu pedepse și ridiculizări. În ultimii ani și acestă parte a obiceiului se întâmplă mai rar. Încă de pe vremea când Dorin Bulea (35) era în alaiul Băbăluzii, nu se mai respecta obiceiul de a sta peste noapte, în Ajun de

Băbăluda. Asta se datorează faptului că tinerii din sat sunt puțini și sunt răsfirați pe la oraș (Cluj, Turda etc) și nu își permit să vină să ia parte la toate etapele premergătoare așa cum erau ele desemnate. Uneori, participanții sunt nevoiți să își ia zi liberă pentru a purtea fi prezenți la Băbăludă. Din acest motiv, nu se mai respectă cu strictețe data de 23 aprilie (respectiv Sfântul Gheorghe) ca dată de Băbăluda, ci se alege o zi de weekend apropiată acestei sărbători, pentru a da posibilitate tinerilor care provin din Buru să ajungă în sat și astfel ritualul (deși ajustat) să aibă posibilitatea să fie sărbătorit în continuare. Bătrânii își amintesc că, pe vremea lor, când satul era plin de tineri, era obligatoriu să stai de veghe peste noapte, iar de adormeai, ca pedeapsă nu îți luai partea de băutură ori de ce primeai de la consăteni: „-În noaptea de dinaintea de Băbăludă, în vremea tinereții dumnoavoastră, atunci stăteau băieții și nu dormeau, nu?/ -Nu dormeau, nu. Atuncea strângeau frunză și pregăteau toate lucrurile, deci atuncea erau activi. Atunci în vremurile alea mai puțin mergeau la servici. Acuma trăbă să meargă la servici, sunt obligații din astea./ -Și cum erau pedepsiți ăia care adormeau noaptea?/ -Păi depinde (Râde). Pedeapsa era că atuncea îi mai făceau, eventual nu îi dădea băutură care i se cuvenea sau îl ciufuleau, cum se zicea, pe anumite teme, cu fete, cu anumite neputințe” (Vasile Andrea).

Acum nu se mai respectă nici această parte a ritualului întru totul: „Deci tăte bine erau făcute dinainte. Și no. Pregătirile erau pregătiri. Acuma vedeți dacă nu stau aicea. Că nici unu nu stau aicea în sat. Amu îi un pic mai greu. Înainte stăteau trezji. Nici asta asta nu se mai ține. Păi înainte stăteau treji. (...)/ -Se vestea și se stătea noaptea de dinainte?/ -Se stătea până la 10, la 11 acolo sus, no, stăteam la povești, mai la un pahar de vin./ -Da peste noapte nu se stătea./ -Nu, nu. Da nici taică-meo nu cred că o prins așa ceva. Io nu țîn mintie. Probabil că mai-nainte, când erau bătrânii” (Dorin Bulea).

În trecut, obiceiul de Băbăluda era vestit, anunțat cu tulnicul de lemn de către feciori cu 3 zile înainte de ritual, atât în vale (adică în sat, unde cei ce urmau să fie Băbăluzi cântau fetelor la poartă), cât și sus pe deal, în Piatră. Interesant e faptul că, în Munții Apuseni, tulnicul (buciumul) e folosit de femei, iar aici, în cazul Băbăluzii, avem de-a face cu un ritual care presupune o ceată exclusiv masculină.

Despre numărul de tulnice și proveniența lor, sătenii au mai multe variante. Vasile Andrea își amintește că se sufla din 3 tulnice (buciumuri) de pe deal, din Piatră, cu 3 zile înainte de Băbăluda, iar tulnicele erau aduse din Bucium sau din Sălciua. Acum, însă, locul lor a fost luat de o trompetă: „La școală o fost o trompetă de pionieri. Și ei utilizează trompeta aia de pionieri. Ca să faci bucium se face la Sălciua. Pe acolo cătă Bucium sau pă unde e (Bucium e un sat din Țara Moților,

Băbăluda. Asta se datorează faptului că tinerii din sat sunt puțini și sunt răsfirați pe la oraș (Cluj, Turda etc) și nu își permit să vină să ia parte la toate etapele premergătoare așa cum erau ele desemnate. Uneori, participanții sunt nevoiți să își ia zi liberă pentru a purtea fi prezenți la Băbăludă. Din acest motiv, nu se mai respectă cu strictețe data de 23 aprilie (respectiv Sfântul Gheorghe) ca dată de Băbăluda, ci se alege o zi de weekend apropiată acestei sărbători, pentru a da posibilitate tinerilor care provin din Buru să ajungă în sat și astfel ritualul (deși ajustat) să aibă posibilitatea să fie sărbătorit în continuare. Bătrânii își amintesc că, pe vremea lor, când satul era plin de tineri, era obligatoriu să stai de veghe peste noapte, iar de adormeai, ca pedeapsă nu îți luai partea de băutură ori de ce primeai de la consăteni: „-În noaptea de dinaintea de Băbăludă, în vremea tinereții dumnoavoastră, atunci stăteau băieții și nu dormeau, nu?/ -Nu dormeau, nu. Atuncea strângeau frunză și pregăteau toate lucrurile, deci atuncea erau activi. Atunci în vremurile alea mai puțin mergeau la servici. Acuma trăbă să meargă la servici, sunt obligații din astea./ -Și cum erau pedepsiți ăia care adormeau noaptea?/ -Păi depinde (Râde). Pedeapsa era că atuncea îi mai făceau, eventual nu îi dădea băutură care i se cuvenea sau îl ciufuleau, cum se zicea, pe anumite teme, cu fete, cu anumite neputințe” (Vasile Andrea).

Acum nu se mai respectă nici această parte a ritualului întru totul: „Deci tăte bine erau făcute dinainte. Și no. Pregătirile erau pregătiri. Acuma vedeți dacă nu stau aicea. Că nici unu nu stau aicea în sat. Amu îi un pic mai greu. Înainte stăteau trezji. Nici asta asta nu se mai ține. Păi înainte stăteau treji. (...)/ -Se vestea și se stătea noaptea de dinainte?/ -Se stătea până la 10, la 11 acolo sus, no, stăteam la povești, mai la un pahar de vin./ -Da peste noapte nu se stătea./ -Nu, nu. Da nici taică-meo nu cred că o prins așa ceva. Io nu țîn mintie. Probabil că mai-nainte, când erau bătrânii” (Dorin Bulea).

În trecut, obiceiul de Băbăluda era vestit, anunțat cu tulnicul de lemn de către feciori cu 3 zile înainte de ritual, atât în vale (adică în sat, unde cei ce urmau să fie Băbăluzi cântau fetelor la poartă), cât și sus pe deal, în Piatră. Interesant e faptul că, în Munții Apuseni, tulnicul (buciumul) e folosit de femei, iar aici, în cazul Băbăluzii, avem de-a face cu un ritual care presupune o ceată exclusiv masculină.

Despre numărul de tulnice și proveniența lor, sătenii au mai multe variante. Vasile Andrea își amintește că se sufla din 3 tulnice (buciumuri) de pe deal, din Piatră, cu 3 zile înainte de Băbăluda, iar tulnicele erau aduse din Bucium sau din Sălciua. Acum, însă, locul lor a fost luat de o trompetă: „La școală o fost o trompetă de pionieri. Și ei utilizează trompeta aia de pionieri. Ca să faci bucium se face la Sălciua. Pe acolo cătă Bucium sau pă unde e (Bucium e un sat din Țara Moților,

Munții Apuseni, n.a.) și de acolo erau aduse. Și veneau ăștia care lucrau în lemn și veneau încoace” (Vasile Andrea). Celălalt interlocutor (Simion Cosma): „Luau copiii ăla, treaba asta, buciumul ăla, și sunau cu 3 zile înainte ca uaminii din sat să știe că se face Băbăluda./ -Și era un singur bucium sau 3?/ -Erau 3”.„-Apăi cum aveau. Dacă se strica, dacă era unu era bine, deci cum aveau” (Vasile Andrea).

Aurel Bulea ne povestește că se sufla cu un singur bucium adus de la târg de la Câmpeni: „-Ați mai prins cu tulnicul?/ -Păi da, cum să nu. Aia tri zâle, tri zâle suflau cu. Și era tulnic tulnic. Unu, unu singur din lemn. Adus di pe la Câmpeni, că se făcea târgul atuncea. Acuma, ș-acuma sînt p-acolo. Cum se fac la Câmpeni, din brad.”

Viorica Bălaj își amintește însă că tulnicele se făceau în Buru, folosind următoarea tehnică: „Erau două rânduri de tulnice. (...) Le făceau aicea (în sat, n.a.). Tulnicele se fac din scoarță de alun. Se taie așa de-a lungul alunului, da numa primăvară când are mâzgă pă ia. Dup-aia se bate fain de-a lungul botii și se ia așa, fain. Și se răsucește. Așa se face tulnicul.”

Atât Aurel Bulea, cât și Vasile Andrea își amintesc că și tulnicele se lăsau în apă peste noapte, fiindcă, stând de-a lungul anului nefolosite, li se altera forma și implicit sunetul: „Se puneau în apă din cauză că în perioada păstrării de câțiva ani lemnul se contractă. Și se făceau găuri. Nu mai suna cum trăbă. Se făceau găuri. În apă se contracta și atunci dispar găurile alea”. Celălalt sătean (Simion Cosma): „Se usca. Se usca și nu mai are fibră aia”.

Un alt aspect important de subliniat este faptul că, deși de generații nu se mai folosește tulnicul (buciumul) și locul lui a fost luat de trompetă, se folosește în continuare termenul de a bucina (a buciuma) de către săteni. Acum se bucină cu trompeta. Tot din cauza depopularii și a faptului că tinerii sunt la oraș, nu se mai păstrează nici obiceiul anunțatului cu trei zile înainte a ritualului din trompetă, ci doar în ajun de sau uneori doar în dimineața ritualului: „Amu meream, noi de obicei meream acolo pe coaste sus, nu în Piatră, uită chiar aici pe dealu ăla acolo sus și acolo mergeam și buciumam. No, și asta s-o pierdut. Deci s-adunau și acolo mai meream noi copiii. Și vesteam înainte cu 3 zile sara. Bucinat cu asta, cu trompeta. No, și asta s-o pierdut de exemplu, ei nu mai (...). No, vedeți cum s-o pierdut partea asta cu bucimatul, că amu se bucina, da no, când meri după frunză sau nu știu ce iau buciumu cu ei și așa, da de obicei ar trebui să se vestească înainte cu 3 zile că no, în data de 23 se face Băbăluda” (Dorin Bulea). În alegerea celor care vor face parte din procesiune, un criteriu este și forța fizică. Băbăluzile trebuie să fie puternice, pentru că acele costume vegetale pe care le poartă sunt foarte grele.

Dobașii trebuie să fie iute de picior, alergând foarte mulți kilometri în timp ce își văd de sarcinilor lor. O caracteristică necesară a Mutului este carisma și e necesar să fie „tupeist”. De obicei, cel care îi alege pe cei care vor fi parte din alai e liderul grupului, tocmai Mutul Băbăluzii.

Din punct de vedere a atributelor fizice care sunt de urmărit în alegerea participanților, Măriuța trebuie să fie mai înaltă decât Mutu, iar Mutu trebuie să fie lat în umeri, scund, viril și mai primitiv în acțiuni. Suprinzător, Măriuța e cea care cară povara cea mai mare, având un rând dublu de frunze și căpoiul. Potrivit tradiției, tot Măriuța e cea care aruncă fetele în rău, fete aduse de Dobaș, dar, după cum am văzut anul acesta, câteodată și Dobașul de după masă, cât și ceilalți din ceată umblă să bage fetele în apă.

În trecut, când satul era atât de populat încât se puteau alege cei care vor fi în alai, nu se știa cine sunt Băbăluzile: „ei știau deja cu o săptămâna înainte cine se face (Băbăluda, n.a.). Aia era secret între băieți numa. Se știa înainte cu o săptămână pentru că trebuia să își aducă scoarță pentru îmbrăcămintea lor și înainte cu 2 zile mergeau aicea sus cu căruța după frunze de mesteacăn. Și o duceau în Piatră, acolo unde... Acolo ați fost? Acolo o ducea și pă urmă erau oameni bătrâni mulți, care știau să facă îmbrăcămintea. Acuma nu știu dacă este unu, doi. Și fiecare se pricepea la ceva. (...) Nu se știa. Totdeauna se mergea pe piste false (de cine se face Băbăludă, n.a.). Ba că se face ăla, ba că, da nu se știa niciodată. Vedeți că și acuma este Dobașul de servici, ăla umblă până se face, pă urmă îi ălălalt normal, care umblă cu Băbăluda. (...) Totuși era secret, da era și frumos” (Aurel Bulea).

Un alt aspect important al ritualului, care astăzi, din cauza scăderii demografice nu se mai poate respecta întodeauna, este faptul că cei din ceata Băbăluzii obișnuiau să fie feciori neînsurați (un alt atribut care ține de ritualul de inițiere al tinerilor bărbați): „Păi în primul rând se făceau numa feciorii neînsurați. Și cică erau feciorii care erau înainte de armată, știi? No. Numa iei. Acuma îs și însurați și... No, anu’ asta o fost o gașcă fainâ. Mi-o plăcut că no, majoritatea o fost tineri. Unu dintre ei numa o fost însurat (Mutu Băbăluzii, n.a.), da în rest, nu. Chiar gașcă fainâ” (Dorin Bulea).

În dimineața de Băbăludă, cei din ceată se duc în Piatră, unde se confecționează costumele vegetale a Măriuței și a lui Mutu. Băbăluzile sunt ajutate la îmbrăcatul costumelor de cei care în alte generații au fost la rândul lor Băbăluzi - îi întâlnim în Piatră pe Călin Bălaj (soțul cercetătoarei Mariei Patricia Birtocean, căsătorită Bălaj) și pe Dorin Bulea, pe care îi recunoaștem din documentarul lui Mihai Andrei Leaha

În trecut, era interzis fetelor, femeilor și copiilor să urce în Piatră (unde începe drumul romanilor), să vadă pregătirile de dinaintea ritualului. Anul acesta, pentru cercetarea de față, câteva dintre fetele care am făcut parte din rezidență am urcat în Piatră, unde am fost, pe bună dreptate, amenințate cu scăldatul în vale. Acum câțiva ani, tot în mod excepțional, le-a fost permis cercetatoarelor de la Antropoflora să urce pentru documentare, prin mijlocirea preotului din sat. Anul acesta, am observat că au urcat în Piatră și alte femei. Remarcăm, așadar, o invadare a spațiului sacru, o desacralizare a ritualului, iar limitele dintre lumi nu mai sunt respectate: „Nu, că de aia e Dobașu de dimineață, ca femeia să nu intre, să nu urce sus. Acuma nu se mai respectă, acuma de mă duc că îi bărbatu meu acolo ori de mă duc că îi copilu meu, da atuncea n-aveam voie." (Viorica Bălaj); „-Și fetele de când le-ați primit pe deal?/ -Nu era, apăi înainte nici copiii, nu aveai să vină copiii./ -Dobașul trebuia să apere, nu?/ -Da, sigur" (Dorin Bulea).

Până în anii recenți, la îmbrăcatul Băbăluzilor ajuta Vasile Bulea, meșterul care confecționa falusul, pieptarul Mutului și puștile de lemn ale militarilor și care a decedat acum doi ani. În trecut, pe pieptarul Mutului Băbăluzii era scrijelită harta României și Buru apărea marcat. Coiful Mărițuței de asemenea era scrijelit cu propriul său nume (Mărițuța). Costumele militarilor și ale Dobașilor se dau de la o generație la alta, în schimb cele ale Băbăluzilor sunt făcute în fiecare an: „Nu. În afară de clopote nimic nu se păstrează. Clopotele și cingătorile, ălea care. În rest nu. Nu se păstrează. Din cingătorile ălea se fac măturoaie prin curte. În fiecare an îs proaspete aduse din pădure./ -Și costumele dobașilor, ălea se păstrează?/ -Ălea se păstrează. Da/ -Și a militarilor?/ -Și elea, da./ -Acuma am văzut că nu mai aveau puști de lemn./ -Nu o făcut, nu s-o făcut, nu o avut cine. (...)/ -Și era un meșter care făcea falusul și care făcea și puștile sau puștile erau făcute chiar de către ei?/ -Nu, se făceau atuncea în Piatră. Era unu, Bulea Vasilică, o murit. El se ocupa, să mă iertați, și de puța aia, și de, că acuma coa să zic, de puști. Acum 2 ani o murit Vasilică" (Viorica Bălaj). Vasile Bulea a fost, de asemenea, unul dintre cei mai importanți informatori atât pentru cercetarea Mariei Patricia Birtocean, cât și pentru Bogdan Neagota, fiind o figură crucială în păstrarea acestei tradiții.

Din elementele importante ale costumelor Băbăluzilor sunt și tălăngile, pe care aceștia le poartă. Efectul înspăimântător nu e doar vizual, ci și auditiv, amenințarea Băbăluzii fiind prevestită de zgomotele lor, care se întețesc pe măsură ce aceștia coboară, fugind din Piatră spre sat: „Când plecai din Piatră, zici că vinea turma de nu știu mai ce. (...) E zgomotul. Dacă nu se urlă, dacă nu se strigă, deci nu, deci trebuie să își facă treaba lor, tre să ai ceva zgomot, ceva să știi că îi Băbăluda" (Aurel Bulea).

Băbăluzile purtau în trecut opinci în picioare: „Fiindcă cu încalțămintea astalaltă eram prea mult prin apă, în vale, în Arieș și se umpleau și țineau. Da în opinci una două ieșeau. Nu stătea apă în” (Aurel Bulea).

După ce coboară alegând din Piatră, în jur de ora 12 („de obicei se cobora la 12. Acuma o fost și un 1, 12 jumate, 1. Nu îi niciun bai. Da s-o coborât și la ora 2 că n-o fost cine să îi ajute.”, Dorin Bulea) ceata Băbăluzii caută să arunce fetele tinere, nemăritate, în apă. Potrivit tradiției, Dobașul de după masă are rolul de a aduce fetele Băbăluzilor pentru a fi aruncate în apă, însă se întâmplă ca și ceilalți care fac parte din ceată să își asume acest rol. Aurel Bulea remarcă cu nemulțumire că anul acesta Militarii, care au rolul de a proteja Băbăluzile (pe Măriuța și pe Mutu) de a nu fi aruncate în apă, ca o farsă, au fost mai atenți la prinsul fetelor: „Acuma văd că și soldații și-o abandonat serviciul și o fugit după fete pă lunca și pă nu știu mai unde. Da ei o rămas, că de erau băieți mai deștepți îi luau pe Băbăluzi și îi bagă în apă și îi întorcea acolo în apă. Că n-avea cine să îi apere. Și ei cu frunză aia multă nu se pot apăra. Acuma așa îi, că s-o schimbat toate, toate treburile”; „deci soldații, că am spus și data trecută, ei neapărat trebuiau să grijască de Mutu și de Măriuță. Fiindcă având atâta frunză pă ei și clopotele, ei se deplasează greu. Ș-așa cred că 2 zile greu umbli când umbli prin sat. No, în fine. Până ajungi acolo. Da ei, soldații, de aia îs și eram, când erau soldați, soldați cu bonetă, cu, în fine, cu pușcă făcută din lemn. Și aia se face ușor, că din lemn le făcea. Aia o băgai, nu loveai pe nimeni, între om și Băbăluda, să nu îl prindă să îl tragă în apă, că normal dacă sunt viteji dintr-ăștia, mai pogăni mai ăștia, te prinde și te bagă și râd uaminii de Băbăluda că l-o băgat în apă.”

Pentru o fată, faptul că era scăldată era motiv de mândrie, deoarece asta arăta că era dorită și admirată. Anul acesta, aceleași fete au fost băgate și în vale și în Arieș de nenumate ori. Nu se puteau împotrivi fetele să fie scăldate, pentru că erau urmărite și luate cu forța. Deși scăldatul are un rol benefic, de protecție, în zilele noastresunt rude ale fetelor vizate care se împotrivesc ritualui, nu înțeleg importanța lui. Asistăm așadar la schimbare percepției semnificației lui chiar în comunitate: „Numa fetele nemăritate erau băgate în apă?/ Bineînțeles. Deci numa fetele nemăritate. Și-aia. Da înainte aveau pe cine să bage, aveai de unde alege. Era mare cârdu’. Nu ca acuma, 2 fete. Țiu minte când m-am făcut io într-un an Dobaș de după masă. Deci când am ajuns acasă așa eram, nu mai puteam umbla, atâta am fugit. Fugeai. Aveai după ce să fugi. No. Fetele fugeau. Amu no, acolo printre Băbăluzi” (Dorin Bulea). Viorica Bălaj povestește că în ziua de dinainte de Băbăludă se băgau în apă doar fetele nemăritate, dar de Băbăludă nu numai: „Cum

îi în ajun de Băbăluda, pă douăzăci și doi, fetile nu puteau ieși din curte, că le băgau băieții în apă./ -Le băgau și în ajun?/ -Da. Nu puteam ieși nici până la poartă, că una două erau pă tinie. Erau mulți, erau mulți atuncea în sat, nu ca acuma./ -Și o fată era băgată de mai multe ori în apă?/ -De câte ori, de câte ori o prindeau. Io am fost într-un an băgată de șepte uări. Ultima dată m-am supărat așa pe ei, așa m-am certat cu ei ultima dată. Nu reușeam să mă îmbrăc până iară eram udă. Am fost băgată în Arieș. Valea era mai mare decât acuma. Acuma îi numa pârâu, atuncea era vale./ -Și erau băgate numa fetele nemăritate?/ -Da. În ajun numa fetele nemăritate să băgau în apă./ -Și de Băbăludă?/ - De Băbăluda tătă lumea. Și o babă dacă cădea, dacă îi cădea cumva la Băbăludă o băga în vale. Mai era câte o babă așa ca mine, care zîcea nu îmi băga fata în vale sau nepoata ș'atuncea hai și tu cu noi. Da era fain, fetelor, era fain. Acuma satu îi gol. Atunci era plin și era fain."

Dorin Bulea remarcă faptul că în copilăria lui, ritualul era mai primitiv, mai înfricoșător și copiii (darămite fetele) nu îndrăzneau să se apropie: „Înainte erau mai duri. Aveam pe unu Gabi aicea, păi ăla nu stătea, nu ca acuma. Păi noi, noi p-acolo eram, numa pe coastă, așa vedeam Băbăluda, de aproape foarte rar, de-aproape. Și numa așa, pe ascunziș. Dădea și cu măturoiu, băga câte un măturoi după cap. No, acuma nu vezi că dacă un pic se ating și-asta «ioi, vai» să cântă că no. Bine, nici nu mai îs cum erau înainte bărbații, că deja îs muierici cu no. Înainte n-aveai treabă. Te lovea, te asta, tulai Doamne. Să te fi apucată de plâns că ți-o băgat una, du-te vezi de treabă."

Nu neaparat mai violent, dar mai viu și mai sălbatic și mai hazliu consideră și Viorica Bălaj că a fost obiceiul: „După Băbăludă era plin de uameni și Băbăluzile erau cu mult mai șmechere decât acuma"./ -Erau mai violente, mai de speriat?/ -Nu mai de speriat. Da. Se ascundeau în așa fel încât dacă o fată se ferea să nu o bage în vale și voia cu orice preț să o bage, tot o băga. Păntru că în așa fel se ascundeau și făceau încât ieșea în spatele ei. De nu mai avea unde să fugă. (...) Da atuncea nu se supăra nime. Atuncea râdeam și ne simțeam bine. Acuma zice vai nu-mi băga fata, vai doamne, gândești că apa nu-i apă".

Liviu Bulea (36), inițiatorul rezidenței de la Buru, își amintește: „Eu probabil ultima Băbăludă pe care am văzut-o o fost în 96, până anul trecut când am revenit să văd cum se întâmplă Băbăluda. Deci ce pot io să spun de amintirile mele legate de sunt foarte, foarte vagi. Mi-aduc aminte mult haos, multe fete aruncate în vale și multă distracție. Cam asta era pe vremea aia. Oamenii efectiv se bucurau de sarbătoarea asta și o așteptau. Era ceva pentru care veneau oamenii nu numai din satele din apropiere, dar și din Cluj și din Turda, special pentru sărbătoarea asta. Și toată lumea era conștientă de faptul că urmau să se întâmple anumite lucruri și

împotrivirea era mai mult un fel de glumă, pentru că până la urmă știa ce urma să se întâmple cu aruncatul în vale, cu mânjitul și așa mai departe. Deci amintirile mele sunt mai mult așa, imagini și cumva un sentiment pe care îl trăiam atunci. Da, da, și anul trecut am revenit după atâția ani să revăd Băbăluda și, din păcate, am descoperit doar o parte a acelei bucurii și, de fapt, a modului în care se desfășura Băbăluda în trecut."

Oricâte șotii ar face în cadrul acestui ritual, participanții din alaiul Băbăluzii sunt scutiți de orice răspundere și pedeapsă și atât cei care asistă la ritual, cât și consătenii, nu au voie să se supere.

Dar și sătenii încercau să facă șotii Băbăluzilor atât în vremea desfășurării ritualului, cât și în timpul pregătirilor. De aceea, și bărbații și băieții care încercau să joace feste Băbăluzilor se bagă în apă ca pedeapsă sau sunt altoiți cu măturile Măriuței și a Mutului: „normal, în mod normal ar trebui să îi ieie să ii bage în vale sau în halău sau orice apă este în apropiere. Sau iei un măturoi după cap dacă îi așa. No. De asta ieri am vrut să le fur măturoiul da ni ce am pățit. Tăt m-am (arată spre julituri, n.a.). Nu mai am nici io 20 de ani, am îmbătrânit. La 20 de ani mai fugeam" (Dorin Bulea).

În zilele de dinaintea pregătirilor, în toiul pregătirilor, se mai fura scoarța folosită la costumele Măriuței și a Mutului: „-Deci trăbuia să o ascunzi, să o bagi în vale, că viniau ăștialalți, vlăjganii care no, vroiam să îi ardă pe ăștia și îți dai seama că ăia să o pitească bine, să nu o vadă./ -Și s-o întâmplat să fie furate și să nu mai fie găsite?/ -S-o întâmplat, s-o întâmplat șî o mers dimineață șî o căutat scoarță și mi-o povestit ăștia mai bătrâni" (Dorin Bulea).

Pedepsele pentru cei încercau să pună bețe în roate Băbăluzilor variau: „Pedepsele se inventau atuncea, nu era ceva ce să se păstreze. Depinde. Acuma dumneavoastră sunteți tineri. După aia vin alții, vin alții și fiecare găsea pedepsele care se potriveau" (Vasile Andrea).

După Băbăluzi se striga pe vremuri, după cum își amintesc Viorica Bălaj („Numa atât strâgam după ei «Duba ior duba ior, cu o pipă de goron»") și Septimia Bulea (56 de ani), mama lui Dorin Bulea: „Când eram copii strigam «Băbăludă Ludă, dă cu nasu-n budă»".

Băbăluda este singur obicei de Sângeorz păstrat în arealul Turda-Arieș, deși până la jumătatea secolul XX astfel de sărbători (în diferite variante) existau în mai toate satele dimprejur și au fost documentate de Traian Gherman. O altă particularitate a acestui ritual este faptul că, în majoritatea celorlalte sărbători, Sângeorzul, așa cum îl numește cercetătorul pe cel îmbrăcat în frunză, este cel udat, pe când aici obiceiul se concentrează pe udatul fetelor de către Băbăludă – Băbăluzile sunt

cele care stropesc. Sătenii ne relatează însă și existența unor episoade când Măriuța și Mutu Băbăluzii au fost (în pericolul de a fi) udați de către localnici, existând așadar și această situație (însă accentul se pune pe scăldatul fetelor): „Deci atuncea treceai, numa vedeai unde era poartă, di pastă poartă numa te trezeai cu o găleată de apă dacă te apropiai în cap/ -Deci Babluda era udată?/ -Da, sigur. Și ăștia soldații, asta misiune o aveau, să apere pe ăștia 2" (Aurel Bulea); „și fetele dacă ieșeau la geam și vineau Băbăluzile, aruncau apă pă iele. Cu găleata din casă" (Viorica Bălaj).

Ritualul de Băbăludă face parte din Colindatul de Sângeorz, care aici ia forma măturatului în fața tuturor caselor și în curtea gospodăriilor, urmând ca cei care colindă să fie răsplatiți cu ouă: „Atuncea erau ouă, ouă se dădea. Umbla pân poduri după ouă, dacă nu îi dădea careva el lua oauăle de sub cloșcă. No, (Se matură, n.a,) și prin față curților pe unde trec și îi dă omul ouă ca servici. Îi dai de două ori no cu mătura, ca să vezi că. Acuma, acuma s-o mai schimbat. (...) Deci câștigăm cam câte 2 găleți jumate, tri găleți de ouă dintr-alea mari. Era un copil care le adună, no, și din câte ne gândeam noi, ne făceam mâncarea după ce terminam și ne spălam, bineînțeles, și ne asta și făceam mâncare, mâncam și din restul le vindeam la prăvălie, la cooperativă, ca așa îi zicea înainte. No și ăia era banii care îi primeam pentru ouă" (Aurel Bulea).

Un amănunt neobișnuit cu privire la costumul celor din ceata Băbăluzii ne este povestit tot de Aurel Bulea. Din scoarță se făcea și un accesoriu, respectiv o geantă în care se pun ouăle strânse: „No. Și fiecare, din scoarță dintr-aia se făcea o geantă, care...cureaua era din sârmă, pusă aicea. Acolo, pă fundu la geantă aia puneam câte o mâna de mușchi, că aia cum o făcea era strânsă, așa și aicea îi făceai așa ca ăstea să îi stea uăuăle, că nu puteai umbla, că atuncea se dădea ouă, că v-am zis că la fiecare curte viniea omul că să nu îi umbli pân pod, că aveau cloște cu ouă, păntru pui, vinia la poartă și-ți dădea. Da, da ăștia doi, rolul măturoaielor era ca să primești ouă. În fața porții dădeai un pic așa, de formă cu mătura, cum că ți-ai făcut un serviciu pentru ouăle alea."

Se obișnuia ca Băbăluzile să se oprească să ciocnească un pahar de țuică (jinars) la oameni mai înstăriți, iar asta era o mândrie pentru gazde. În trecut Băbăluzile jucau uneori fetele, la casele pe care le vizitau, având și ceteraș în grup: „-Da nu erau câteodată acompaniați și de ceteraș?/ -Era, da nu cântau uaminii. Se adunau la o casă unde se ieșea la poartă (s-au oprit și acuma să se cinstească în niște gospodării, dar erau fără ceteraș, n.a.) cu țuică și cu prăjitură și la casa aia se juca. La noi acasă tăt timpul s-o jucat. Numa acuma nu am mai, acuma ar trebui să fiu în doliu" (Viorica Bălaj); „totdeauna era cineva aicea cu cetera, era și făceam un joc.

Și încă aci la unu' la Călin, aici iară, muzică, un pahar de pălincă și joc. Jucam Băbăluzile. Fain no. Amu s-o mai schimbat" (Dorin Bulea face cel mai probabil referire la Călin Bălaj, fiul Vioricăi Bălaj).

Anul acesta Băbăluzile nu au fost însoțite de ceteraș, însă s-au oprit să ciocnească și să mănânce în curtea câtorva localnici. Însă, ai grijă, dacă te apropii prea mult de Babăluzi, e posibil să fi lovit de ei cu măturoaiele după cap.

Pe lângă acest colindat prin măturarea în fața gospodăriilor din sat, se practică și colindatul pe șoseau de lângă sat, pe drumul Turda-Câmpeni, unde Băbăluzile opresc mașinile care trec și mătură simbolic, cerând a fi omeniți (plătiți) pentru munca lor și pentru a lăsă calea liberă. Spre amuzamentul participanților, Mutul Băbăluzii își afișează falusul de lemn. O parte dintre cei care circulă pe această șosea intră în joc și plătesc Băbăluzile, alții nu înțeleg această formă de colind, refuzând să participe sau, chiar în acest an, în 2025, fiind sunată poliția pentru eliberarea drumului. În marșul lor pe șosea, ceata Babaluzii e însoțită de tot satul.

Un aspect interesant care arată felul în care obiceiul s-a modificat de-a lungul anilor este următorul: în trecut, în perioada comunismului, se ieșea puțin la strada principală, pe șosea, atât pentru a nu stârni posibila furie a autorităților, cât și pentru că se circula rar. În schimb, alaiul trecea pe la gară, așteptând să oprească Mocănița (trenul personal care mergea dintre Turda spre Abrud): „Nu erau mașinile, da era Mocănița, merea la 12 jumate în jos. Și ei se grăbeau să ajungă la Mocăniță, că acolo mai dădeau un leu sau cine știe ce mai câștigau și mai făceau prezență la Mocăniță" (Vasile Andrea). Asta ne arată cum s-a schimbat și structura satului, în trecut Buru fiind legat de celelalte așezări prin acest tren, care de decenii nu mai circulă. Așadar, trecerea de la colindatul de la gară la colindatul la șosea s-a petrecut din cauza modificărilor ce țin de infrastuctura zonei și de felul în care s-au transformat lucrurile odată cu mersul vremurilor.

Un alt loc important în care se ajungea cu alaiul de Băbăludă era depozitul de cherestea, unde erau angajate femei și fete, dar nu numai (închis în ultimele decenii, fapt care a și contribuit la declinul așezării), bărbații lucrând îndeosebi la calea ferată. Depozitul de cherestea a fost și principala sursă de venit pentru cei din sat în perioada comunismului, majoritatea fiind angajați acolo. După căderea regimului, a mai funcționat fabrica doar câțiva ani, ulterior oamenii fiind nevoiți să își găsească de lucru prin alte părți, ceea ce a dus și la schimbări în ritualul de Băbăludă. Deși depozitul de chestea nu mai funcționează, ceata Băbăluzilor merge simbolic până acolo.

Dobașul de după amiază obișnuia să poarte cu el un șarpe mort, cu care să sperie fetele. Anul acesta, Dobașul nu avea niciun șarpe, însă, în drumul spre depozitul de cherestea, pe marginea șoselei care leagă Turda de Câmpeni, a găsit unul și a

început să sperie fetele. Întâi cu șarpele viu, apoi cu șarpele mort. Dorin Bulea povestește dezaprobabtor că anul trecut, în loc de un șarpe veritabil (iar în scurta noastră ședere la Buru ne-au ieșit mulți în cale, semn că se găsesc în această perioadă), Dobașul și-a legat unul de plastic: „Și șarpele ăla se căuta de dinainte. Numa înainte, ce făceau. Îl băgau în spirt, știi, că să nu miroasă și îl țineau în spirt până dimineață și no, șerpele era șerpe adevărat, nu... Anu trecut o avut unu dintr-ăla de gumă. Anu asta văd că o găsit un șerpe acolo. Foarte fain. No, cu aia speria Dobașul fetele" (Dorin Bulea); „și ăsta, Dobașul, ăla cu funingine, întotdeauna avea un șarpe la el. Deci umbla el, care știa că, că ăștia știu de o săptămâna care ce să facă, umbla și .... unde, că acuma sînt șărpi. Găsea un șarpe, îl omora și ăla îl ținea păntru Dobaș" (Aurel Bulea).

În ritualul de Băbăludă găsim și o latură ecologică, (mai) nimic nu se aruncă, totul se întrebuințează, deși există și cazuri când unele lucruri sfârșesc pe foc. Ouăle primite (și furate) din gospodării sunt folosite și mâncate ca omletă la petrecerea de la sfârșitul zilei, iar ramurile de mesteacăn folosite la costume sunt făcute măturoaie. Omleta o mâncau doar participanții la Babăludă și cei care ii ajutau. Ulterior, în schimb, toți tinerii (cu tot cu fete) se revedeau la chef, la discotecă.

Despre felul în care se orânduiau lucrurile pe vremuri pentru petrecerea de după ritual, ne povestesc Simion Cosma și Vasile Andrea: „Atuncea când era fetele și băieții. No, mai băiatule. La nuntă, la joc. Anul asta tu dai atâtea litre de bucate. Fetele dau mai puțîn. Adică băiatul dă 2 litre de bucate. Una de grâu și una de porumb. Da fetele dădea numa o litră. Pentru că jucau aicea. Păntru jocul ăla, popular./ -Pentru petrecerea de după, nu?/ -Da, păntru petrecerea aia" (Simion Cosma). Vasile Andrea: „se făcea un contract anual. Aveau obligația în perioada înainte de Paști, ca să aibe ceteraș, se făcea contractul anual și contactul anual ăsta care merea, erau 2 băieți, mereau și făceau contractul, o litră de bucate era păntru băiat și jumătate păntru fete. Cei care nu participau cu litră de bucate și ăia nu aveau dreptul la joc. Aia aveau obligația să scoată. Deci atuncea erau mai severi în relații ei între ei. Și participau, că doară era cu cât aveau și cât puteau, dă mamă, îmi trăbă bani să, îmi trăbă bucate ca să dau să joc și io, deci aia era plata păntru discoteca de atunci."

Odată cu depopularea satului, obiceiul de Băbăludă s-a schimbat, tocmai în încercarea locuitorilor de a-l ține în viață. Deși în ultimii ani se observă o oarecare desacralizare, iar granița dintre magic (supranatural) și realitate se estompează, obiceiul fiind mai puțin arhaic și primitiv, mai lipsit de pericol și, cu toate în fiecare an se obiceiul se schimbă și se adaptează, e important că el continuă să existe și să vorbească despre identitatea locului. Așa răsfirați cum sunt, cei din Buru caută să se întoarcă în sat pentru acest obicei, în preajma datei de 23 aprilie. Babaluda îi aduce an de an împreună.

Deși întristați de faptul că ritualul de Băbăluda nu se mai ține ca pe vremuri, majoritatea sătenilor se bucură că încă se sărbătorește: „Îi greu acuma păntru că tăți vin de la oraș. Nu-i cum era cândva când erau aicea cu tății și puteau să și le pregătească din timp. Acuma îi bine că încă s-o păstrat." (Viorica Bălaj); „de aia zîc, că s-o schimbat un pic treburile, că nu-i mai Băbăluda ce-o fost înainte. Dar, ii foarte fain că se ține. Încă să păstrează și am zic că cât putem, vrem, vrem să o păstrăm. Așa cum se face, că multă lume zîce bă, că mai bine nu se face. Nu-i adevărat. Cât putem..." (Dorin Bulea).

Bibliografie

- Benga, Ileana, Tradiția folclorică și transmiterea ei orală, Cluj-Napoca, Ecco, 2005
- Birtocean, Maria Patricia, Obiceiul Sângeorzului În Buru. Băbăluda - Dinamică Și Relaționare, teză de disertație, coordonator Eleonora Sava, Cluj-Napoca, 2016
- Cuceu, Ion, Cuceu, Maria, Vechi obiceiuri agrare româneşti, Editura Minerva, Colecția Universitas, București, 1988
- Gherman, Traian, Sângeorzul sau Bloaja – Un obicei agrar la românii din Transilvania, publicat în „Anuarul de Folclor", nr. V-VII, 1984-1986
- Ghinoiu, Ion, Obiceiuri populare de peste an. Dicționar, București, Editura Fundației Culturale Române, 1997
- Neagota, Bogdan, Băbăluda din Buru, Valea Arieșului. O descriere etnografică, în
- „ORMA. Revistă de studii etnologice și istorico-religioase", nr. 10, 2008

Siteografie:

- https://iscoada.com/text/babaluda-falusul-care-alearga-pe-ulite-intr-un-ritual-pagan-de-fertilitate/

Documentare consultate:

- Mihai Andrei Leaha, Looking at themselves: Babaluda Luda
- Emil Hălăștăuan, Băbăluda de la Buru
- Interviuri realizate de Antropoflora cu cei din Buru:
- https://antropoflora.com/cel-mai-batran-babalud/
- https://antropoflora.com/babaluzii/

Artistă: Rada Niță
Militar, 2025
desen în peniță și liner
40 x 29,5 cm

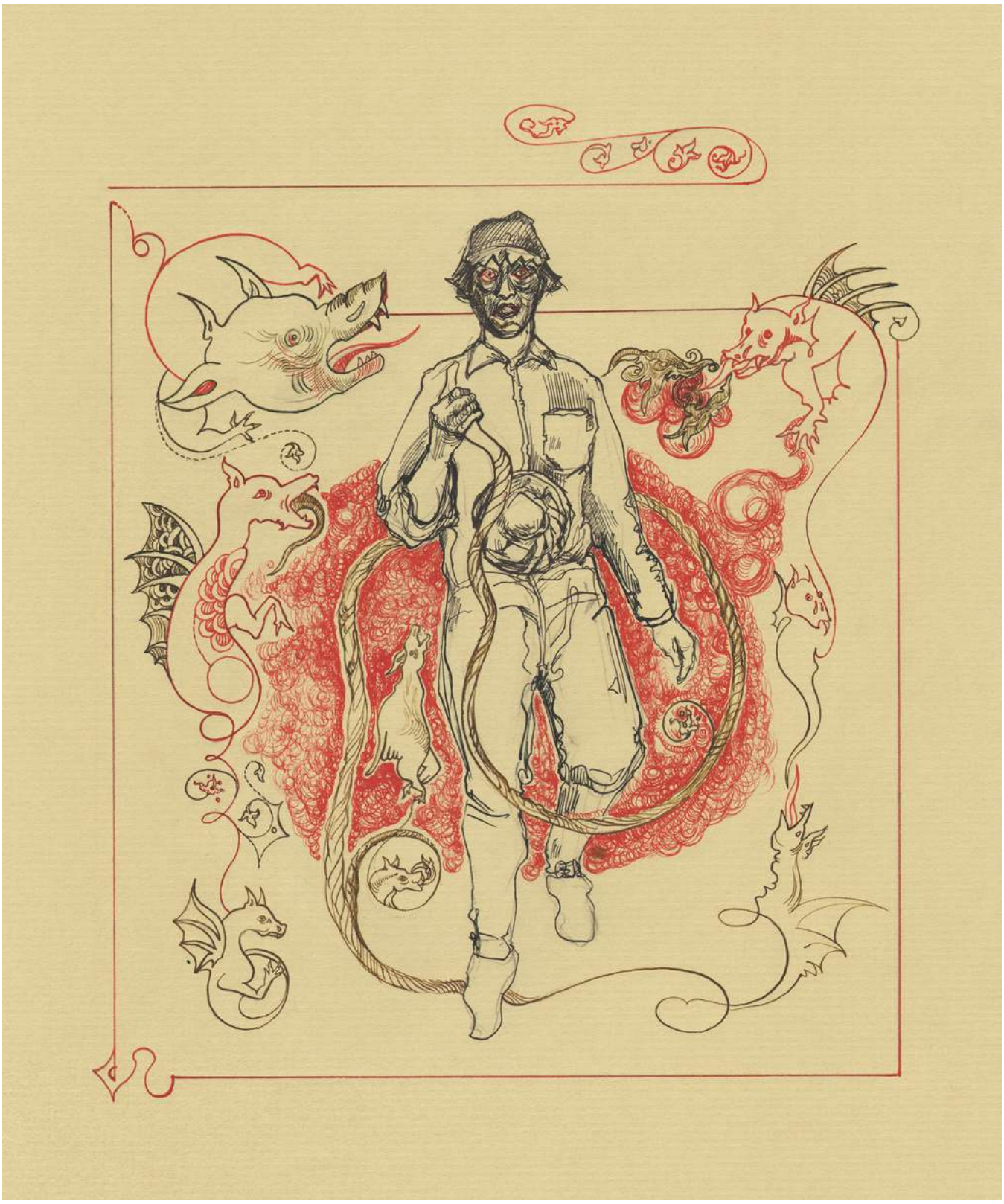

Artistă: Rada Niță
Dobaș, 2025
desen în peniță și liner
40 x 29,5 cm

Un nou început
de Ana Cucu-Popescu

Satul amorțit

Ascultă povestea AICI

În inima Munților Apuseni, unde Arieșul își șoptește veșnicia printre stânci, satul Buru doarme un somn adânc. Pe vremuri, sub ochiul stăpânirii care poruncea peste toate, el înflorea; fumul care se înălța din hornurile fierăstrăului era fumul vieții, iar lemnul, aurul satului, ținea comunitatea strânsă ca o nucă. Se făceau hore mărețe, unde ceterașii stăpâneau noaptea, iar sunetul doinelor era hrană pentru suflet.

Cea mai sfântă dintre toate sărbătorile era Băbăluda, un obicei străvechi prin care cinci flăcăi necăsătoriți ai satului trezeau pământul din somnul iernii. Dar vremurile s-au schimbat. Tinerii au plecat, lăsând în urmă o bătrânețe liniștită.

În anul acesta, primăvara venea cu oarecare sfială. Cu o săptămână înainte de ritual, cinci flăcăi rămași coborâră la malul Arieșului. În apele reci, scufundaseră fâșii lungi de scoarță de cireș, ca să se înmoaie și să poată fi modelate. În ajunul Băbăludei, sus, pe drumul romanilor, mâinile lor începuseră de la zero să creeze magia. Nu existau costume păstrate; fiecare an aducea o nouă înfățișare a vechilor spirite: Băbăluda, împăratul primăverii, cu un cap de lemn înfricoșător; Măriuța, soția lui, paradoxal, purtând un simbol falic din lemn; cei doi Soldați, amintiri ale vremurilor când băieții plecau la oaste; și Dobașul, cel mai strengar dintre toți, cu o pungă plină de căneală făcută din funingine și unsoare.

Și, ca o răsplată a sorții, în această primăvară, satul urma să primească o oaspătă neașteptată: o studentă frumoasă din Cluj. Ea venise să studieze acest obicei aproape uitat. Ochii ei, plini de curiozitate, îi priveau pe cei cinci bărbați cum modelează scoarța umedă, dând viață personajelor.

Râsul și căneala

Ascultă povestea AICI

„Și tu ești Dobașul?” l-a întrebat ea pe cel mai tânăr dintre flăcăi, un băiat cu ochi însuflețiți de o scânteie amuzantă.
„Așa e,” a răspuns el, arătându-i o mână întinsă, pătată cu negru. „Rolul meu e să aduc haosul vesel. Să mânjesc oamenii pentru noroc, să opresc mașinile pe drum și să cer un tribut, și să duc fetele la pârâu să le ud bine, pentru sănătate anul acesta. Și nimeni nu are voie să se supere! E legea Băbăludei.”
În zilele ce urmară, ea îl urmări pe Dobaș mai mult decât pe alții. Îi plăcea duhul lui iute și povestile despre faptele glumețe ale înaintașilor săi în rolul acesta. Într-o după-amiază, în timp ce el încerca să prindă crengi pe fusta Măriuței, mâinile li se atinseră. O scânteie, veche și nouă, trecu prin degetele lor. Râsul le umplu inima, iar tăcerea care urmă fu mai plină de înțeles decât orice interviu. Puterea Băbăludei își arăta încă fața: ea aducea oamenii împreună.

Haosul Sfânt

Ascultă povestea AICI

În ziua Băbăludei, satul se trezi cu un zgomot neobișnuit. Cei cinci, îmbrăcați în costumele lor proaspăt făcute, dădeau frâu liber magiei. Băbăluda și Măriuța mergeau din casă în casă, primind daruri, în timp ce Soldații păzeau drumul. Dar obrăznicia adevărată o făcu Dobașul. Opri singurul tractor care circula și nu-l lăsă să treacă până când șoferul nu-i dădu un pachet de țigări. Fura ouă de pe prispa sătenilor, strigând: „Pentru papară!” Și când o văzu pe studentă, un zâmbet larg i se întinse pe față. O prinse de mână și, în ciuda strigătelor ei pline de râs, o duse cu forța spre pârâul ce șuiera prin sat. Acolo, o udă bine cu apa rece de primăvară, în timp ce toți privitorii râdeau cu poftă. Râdea și ea, șoptind: „E pentru sănătate, știu!” Privirea pe care i-o aruncă atunci nu a fost una de cercetător, ci de femeie fermecată.

Seara, după ce spiritele se destramară, toți sătenii rămași se adunară în curtea mamei flăcăului. Din ouăle furate de Dobaș se făcu o papară uriașă și toată lumea fu invitată să mănânce. Lângă foc, studenta se uita la flăcău – acum din nou el însuși – și știa că lucrarea ei va fi despre magia care refuză să moară.

Tributul Inimii

Ascultă povestea AICI

Anii trecură. Povestea studentei care a venit să cerceteze Băbăluda și a rămas pentru Dobaș se răspândi ca un basm modern. Lucrarea ei de disertație a devenit o sămânță. Flăcăul și fosta studentă s-au căsătorit chiar în centrul satului. Nunta a fost o sărbătoare care amesteca dansul de horă cu povestile despre faptele Dobașului.

Și într-o primăvară, la doi ani după aceea, satul Buru avea o atmosferă nouă. Casele păreau mai vii, iar la ritual erau prezenți și oaspeți din oraș, atrași de poveste.

Dar cel mai frumos moment a fost cu o zi înainte, când un grup nou de cinci flăcăi — unii veniți special pentru asta — au confecționat costumele și au împlinit ritualul. Și noul Dobaș, îndrumat de bărbatul care jucase rolul acum doi ani, opri prima mașină pe drum, cerându-i un tribut. Și el duse o fată la pârâu, udând-o cu râs și cu apă rece.

Fosta studentă îl privea pe soțul ei. Își dădu seama că Băbăluda nu și-a pierdut puterea. Că nu e un obicei prăfuit, ci un haos sfânt care repară legăturile. Băbăluda o adusese pe ea, o străină, în inima acestui sat, transformând un studiu etnografic într-o poveste de dragoste. Și acolo, pe valea Arieșului, primăvara va veni mereu, însoțită de râsul Dobașului, de gustul paparei făcute din ouă furate și de certitudinea că unele obiceiuri au puterea să aducă oamenii împreună, mai puternic decât orice.

TERMOVEST

Legea Băbăludei

Ascultă povestea AICI

Când se așternea amurgul după Ziua Băbăludei, acasă la Maria era un obicei aproape la fel de vechi precum ritualul însuși: să-i primească în casă pe cei cinci flăcăi, să-i spele de căneală și să-i hrănească. Casa ei mirosea a ouă prăjite și pâine proaspătă, un mic refugiu al ordinii după nebunia ce bântuise satul.

În seara aceea, însă, mirosul dominant era acru, pătrunzător, de pălincă. Flăcăii pătrunseră în casă ca un vârtej de zăpadă murdară, scoarța de cireș de pe costumele lor crăpându-se și desprinzându-se pe jos. Râsetele le erau prea tari, pașii prea greoi. Pe când pregăteau costumele, își ținuseră de cald cu sticla, iar sătenii, știind că un Dobaș sau un Soldat beat e mai puțin predispus la stricăciuni, mai vărsau și ei câte un pahar în gâtul lor.

- Așezați-vă liniștiți, băieți, le spuse Maria, întinzând cu nervozitate o cârpă peste o pată de căneală de pe masa din bucătărie.

Dar liniștea nu avea să vină. Un soldat se propti cu mâinile murdare de peretele alb, ca să nu cadă. Altul, jucându-se cu un castron, îl scăpă cu un zgomot asurzitor.

Izbitura cea mare veni când Băbăluda însuși, se împiedică de covorul din ițe și se prăvăli cu totul în vana plină cu apă curată, gata pentru spălat. Apă și scoarță umedă stropiră totul, iar vana se crăpă cu un pârâit de moarte.

Atunci fu ultima picătură. Maria nu mai putu. "Afară!" strigă ea, cu o voce tăioasă care tăie beția din aer. "Ieșiți toți afară din casa mea! N-am mai văzut așa nesimțire!"

Îi împinse pe primii doi pe ușă, pe următorul îl trase de mânecă. Fața i era aprinsă de o mânie mai puternică decât orice lege a ritualului. În câteva clipe, în casa goală răsunau doar picăturile care se prelingeau din vana spartă.

Rămăsese doar unul. Dobașul, cu fața lui strengărească acum unsă cu o rușine lichidă. Se dădu puțin la o parte când mama lui începu să șteargă cu furie apa murdară de pe dușumea.

Privind-o cum lucrează, cu spatele încovoiat și cu mâinile încordate, el oftă adânc. Apoi, cu un ton pe jumătate isteț, pe jumătate cerșetor, șopti:

- Mamă... știi că așa e legea Băbăludei. N-ai voie să te superi pe noi.

Mâna Mariei se opri. Se uită la fiu-su, la vana spartă, la urmele de noroi. În ochii ei nu mai era doar furia, ci și o înțelegere amară a unui adevăr mai profund: că uneori, prețul primăverii și al vieții care dă iarăși din coate era tocmai acest haos care călca cu picioarele murdare peste ordine și bun-simț. Nu răspunse. Doar clătină din cap, ștergând mai departe. Dar un zâmbet parcă îi încolți, gândindu-se ce poveste bună va face întâmplarea asta într-o zi.

Anul Șarpelui

Ascultă povestea AICI

În satul Buru, așezat între dealuri verzi și păduri adânci, mai trăia și o fată pe nume Anca. În inima ei locuia o frică veche, moștenită poate de la strămoși: se temea de șerpi. Și în văile unde râul Arieș își croia calea, șerpii se zvârcoleau la soare pe pietre, făcând fâșâitul lor tăcut să umple locurile umbrite.

Ca an de an, veni și momentul Băbăludei. Dobașul, cel mai ștrengar, purta mereu un șarpe mort încolăcit la gât, ca să alunge duhurile rele. În anul acela, Dobașul era un flăcău voinic pe nume Dragoș.

Când a văzut-o pe Anca, speriată și gata să fugă, i-a sărit în cale. Râzând zgomotos, cu fața unsă cu căneală, i-a prins mâna și i-a înfășurat în jurul încheieturii șarpele rece și lipsit de viață.

Fata a înghețat de spaimă. Un strigăt i s-a oprit în gât, iar inima i-a bătut cu putere. I se părea că cel mai rău coșmar al ei prindea viață. Smucindu-se, a desfăcut șarpele de pe mână și l-a aruncat departe în tufiș, fugind plângând.

Dar după acea zi, ceva s-a schimbat. Frica cea mare care o pândise mereu păru să se evapore. Poate că se uitase în ochii răului și văzuse că era mort, fără putere.

Și anul acela a fost un an binecuvântat pentru Anca. Soarele a strălucit mai cald, pomii au dat roadă din belșug, iar inima fetei, ușurată de povara fricii, s-a deschis. A început să umble pe potecile pădurii fără a se mai uita cu groază în urma ei. În toamnă, inima i s-a încălzit de dragoste pentru un băiat de la satul vecin, iar râsul ei curat a răsunat pe dealuri.

Stând lângă vatră într-o seară, și-a amintit de Dobaș și de șarpe. Atunci a înțeles. Anul în care își înfruntase cea mai mare frică, fusese cel mai frumos an din viața ei. Poate că șarpele mort, cu puterea lui de a alunga duhurile rele, i le alungase și pe ale ei. Sau poate că uneori, ca să scapi de o frică, trebuie să te prindă de mână, s-o simți rece și învinsă, ca să poți iubi iarăși viața care încolțește în soare.

Cum am răcorit Băbăluda

Ascultă povestea AICI

Ei, să vă povestesc anul când flăcăii de la Băbăluda au luat-o razna de-a binelea! Dobașul, în loc să mâjlească cuminte, umbla să ne facă pe toți la fel de negri ca pe el. Soldații opreau mașinile și cereau nu un pachet de țigări, ci banii de revizie! Iar când au încercat să destrame acoperișul de la tanti Măria ca să îi intre în casă am zis: „Gata, boierilor! V-ați întrecut cu gluma!”

Unchiul Gheorghe, care stătea la capătul satului, a avut o inspirație de geniu. „Iaca”, zise el, pe un ton cât se poate de serios, „dacă-s așa de aprinși, să le stingem puțin focul!”

Și așa, când alaiul năzdrăvan a intrat pe ulița noastră, gata să ne jefuiască până și sufletul din piept, li s-a făcut o primire regală. De la fereastra bunicii, o găleată cu apă rece l-a lovit pe un Soldat tocmai când se fălea că e neînvins. A rămas încremenit, cu frunzuliță pe cap, care se prelingea jalnic. De la poarta noastră, i-am dat și noi Dobașului o stropitură prietenoasă, tocmai când se repezea spre sora mea cu un zâmbit obraznic. A scuipat o bucată de crenguță și a nechezat ca un cal.

Să fii văzut! Era o adevărată umilință. Flăcăii, uzi și triști ca niște câini plouați, se fereau de găleți ca dracu’ de tămâie. Obrăznicia li s-a evaporat, iar cheful li s-a stins ca un felinar fără gaz. Noi râdeam în hohote, iar ei se retrăgeau cu rușine, lăsând în urmă doar bălți și frunze lipite.

A doua zi, tot satul vorbea despre cum am domolit Băbăluda fără să ridicăm măcar un pumn. Și ce să vezi? Anul următor, obiceiul a fost cu totul altfel. Flăcăii erau mai cuminți, glumele mai mușcate, iar noi le-am deschis ușile cu bunăvoință. Căci am învățat cu toții, și ei și noi, că un obicei trăiește nu prin silă, ci prin respectul care se câștigă cu bun-simț.

Anul păcatului

Ascultă povestea AICI

Primăvara nu mai venea cu cântec de păsări în Buru, ci cu o tăcere grea, ca o piatră pe inima oamenilor. Puținii bătrâni care mai rămăseseră știau că Băbăluda trebuie să meargă înainte, căci pământul avea nevoie să fie trezit la viață. Dar nu mai erau cinci flăcăi necăsătoriți în tot satul. Doar amintiri și case goale.

Deznădejdea este un sfătuitor primejdios. Într-o noapte, câțiva bărbați însurați, îmbibați de o tuică amară, s-au adunat la marginea pădurii. Cu mâini greoaie, au început să lucreze, confecționând costumele de la zero din scoarță de cireș proaspătă, așa cum cere datina. În fiecare tăietură de cuțit se simțea greșeala. Știau că este un prag ce nu poate fi călcat. Că sângele celor care și-au unit deja destinul cu altul otrăvește ritualul. Dar cine mai putea opri disperarea?

A doua zi, când cei cinci - dintre care trei purtau inele de logodnă ascunse sub scoarță - au pășit în uliță, păsările au tăcut cu totul. Soarele, până atunci cald, se ascunse în spatele unor nori groși. Aerul a devenit greu, mirosind a pământ umed și a flori veștede.

Obiceiul a început, dar glasurile le răsunau înăbușite. Când Dobașul, un bărbat cu patru copii acasă, a încercat să dea cu căneală un copil, mâna i s-a împietrit, iar degetele I s-au crăpat. Copilul a început să plângă, iar pe locul unde fusese atins, pielea i se făcu albă și rece ca marmura.

Când au încercat să oprească o mașină pentru tribut, roțile acesteia s-au lipit de pământ, ca și cum asfaltul s-ar fi transformat în smoală. Când Dobașul a prins o fată să o ducă la pârâu, apa acestuia s-a oprit din curgere pentru o clipă, devenind neatinsă și neclintită ca o oglindă.

Dar cea mai cumplită schimbare s-a petrecut cu bărbații însurați care purtau costumele. În noaptea aceea, nu s-au mai întors acasă. A doua zi, soțiile i-au găsit în ogrăzi, stând în genunchi și privind în gol. Nu mai vorbeau, doar mișcau buzele fără sunet. Privirile le erau goale, pierdute în depărtare. Pielea le era uscată și crăpată ca scoarța de cireș, iar verighetele li se încleștaseră pe degete, crescând în carne ca o cătușă de metal.

Băbăluda trecuse, dar nu a adus primăvara. A adus o iarnă a sufletelor. Pământul, în loc să rodească, a scos la iveală pietricele albe ca oasele. Și cei cinci bărbați au rămas acolo, în ogrăzile lor, nemișcați, păzind un prag pe care nu ar fi trebuit să-l calce niciodată, ca o tăcută și cumplită mărturie a faptului că unele legi sunt mai vechi decât disperarea, iar păcatul împotriva lor se plătește cu liniștea veșnică a pietrei.

Tabăra de creație

Ascultă povestea AICI

În satul Buru, timpul părea să curgă altfel. Pentru artiștii veniți din oraș, cele zece zile petrecute acolo erau o călătorie într-un alt ritm. Veniseră să studieze Băbăluda, să-i surprindă esența în schițe, fotografii și instalații video. Dar mai mult decât ritualul însuși, atmosfera satului îi cuprindea.

Pădurea de deasupra satului părea să respire, iar apa Arieșului le spăla zilnic gândurile, lăsându-i limpezi și receptivi. Seara, în cabana unde se cazaseră, nu mai vorbeau despre expoziții și granturi. Citeau în cărți de tarot sau se uitau la liniile palmelor, cu o seriozitate pe care nici ei nu și-o puteau explica. O liniște profundă, un fel de prezență, pătrunsese în ei.

În a șaptea seară, liniștea fu ruptă de un mesaj pe telefonul tuturor: ALERTĂ. Un urs fusese văzut pe dealurile din apropiere. Autoritățile recomandau oamenilor să stea în case.

Câțiva dintre ei se grăbiră să închidă poarta, cu inima bătându-le puternic. Și atunci se auziră sunetele: două, trei pocnituri clare, răsunând prin liniștea nopții.

„L-au împușcat”, spuse unul dintre artiști, cu ochii largi deschiși.

Dar Mara, neputând accepta acest gând, clătină din cap. „Nu spune asta! Poate au fost... artificii.”

Râsul care urmă fu unul ușor, eliberator. Artificii? La Buru? În toată această sălbăticie păgână și liniștită, ideea părea absurdă. Cine, și de ce, ar da cu artificii la 6 seara?

A doua zi dimineața, în timp ce beau cafeaua pe prispa cabanei, unul dintre ei, curios, căută pe telefon cum se alungă urșii fără a-i răni. Și acolo, printre metode, era scris clar: petardele și artificiile sunt folosite pentru a speria urșii, pentru a-i îndepărta fără a le face rău.

Tăcerea care se lăsă în grup nu fu una stânjenită, ci una profundă. Își amintiră de pocniturile din noapte, clare, rapide, fără ecou de armă. Înțeleseseră. La Buru, când un urs se apropie prea mult, oamenii nu aleg să ia pușca. Ei aleg să-l sperie, să-i dea o șansă să se întoarcă în pădure, nevătămat.

Priviră spre dealuri, unde pădurea era de un verde profund. Înțeleseseră că magia locului nu era doar în ritualurile străvechi, ci și în acest respect profund pentru toate viețuitoarele, un șoptit pact cu natura pe care orașul îl uitase cu totul. Și simțiră că aceasta era, poate, cea mai valoroasă lecție pe care Buru o putea oferi vreodată unei lumi care uita că există și alte căi, mai blânde, de a rezolva lucrurile.

Cicatricile cireșului

Ascultă povestea AICI

În aprilie, tinerii artiști ajunseră pentru prima dată în satul Buru. În căldura primăverii, pădurea de deasupra satului îi copleși cu o verdeață șiroită de lumină. În urma cercetărilor pentru proiectul lor, trei dintre ei găsiră un cireș sălbatic, tânăr și plin de viață. Cu un cuțit, îi jupuiră cu grijă o bucată de scoarță, pe care o folosiră apoi pentru a crea diverse opere de artă. Deși erau mulțumiți de ideea avută, parcă un sentiment de vinovăție îi încerca.

În iulie, ce trei se întoarseră la Buru, să își continue cercetarea. Dar în inima fiecăruia era o grijă ascunsă: să verifice cireșul. Își imaginau copacul veșted, uscat, murind din pricina lor.

La intrarea în pădurea de brazi, trei poteci se desfășurau înaintea lor, ca în basme. În prima zi, o luară pe cea din stânga, cea mai bătătorită. Pădurea părea aceeași peste tot. Căutară până se lăsă amurgul, dar în zadar.

A doua zi, încercară poteca din mijloc, o cărărușă îngustă. Pașii le erau grei, încărcați de remușcare. Fiecare sunet de crenguță uscată le părea un semn de condamnare. Dar pădurea păstra tăinuit secretul ei. Se întoarseră obosiți și descurajați.

În a treia zi, cu un sentiment de ultimă șansă, o luară pe poteca din dreapta, cea mai puțin vizibilă, acoperită parțial de o dâră de frunze uscate. Mergeau cu inima la gură. Și apoi, după un cot brusc, îl văzură.

Cireșul era acolo. Și nu doar că trăia, ci era plin de viață. În locul unde îi jupuiseră scoarța, se formase o pojghiță groasă, o cicatrice dură și lemnoasă care închidea rana. Era un semn al voinței de a supraviețui. În jurul ei, scoarța nouă, mai netedă și mai deschisă la culoare, își revendica locul.

Stătură în tăcere, privind această minune. Operele lor de artă păleau în fața acestei opere a naturii. Ei crezuseră că au luat ceva, dar natura doar le împrumutase temporar, transformând rana într-o cicatrice și continuând să trăiască.

Ploaia de vară care începu să cadă nu-i mai deranja. Rămaseră acolo, umiliți și eliberați, privind cum cireșul își ducea mai departe povestea, fără ei. Înțeleseseră că, indiferent ce fac oamenii, natura are întotdeauna ultimul cuvânt. Și acesta nu este unul de ocară, ci de iertare și de continuare neîntreruptă a vieții.

Expoziția de la Muzeul Etnografic al Transilvaniei

faster than the deer hearing a wolf in the bushes?

Artistă: Oana Clițan
Pentru a viziona animația, faceți CLICK AICI.

Artistă: Andra Roman
Pentru a viziona documentarul, faceți CLICK AICI.

Concept: Lupan Raluca
Videograf: Janine Grün
Muzica: Andreea Cristina Mircea

Performeri: Christian Har, Ioan Crișan, Bogdan Sălceanu, Daniel Iftene, Raluca Lupan

Pentru a viziona Dance-video-performanceul, faceți CLICK AICI.

Artist: Vlad Ursu
Pentru a viziona documentarul, faceți CLICK AICI.

RADA NIȚĂ cercetător etnografic / artist vizual
ANA CUCU POPESCU cercetător povești
VLAD URSU fotograf / videograf
OLIMPIA BERA artist interdisciplinar
ALEXANDRE PIERRE MEYRAT-LE COZ artist interdisciplinar
MARIA BRUDAȘCĂ artist interdisciplinar
OANA CLIȚAN artist interdisciplinar
MUREȘAN ALEXANDRA artist interdisciplinar
ANDRA ROMAN artist video
RALUCA LUPAN performer
ANDREEA-CRISTINA MIRCEA compozitor
LUCA DOMIDE artist video
JANINE GRUN artist video

BULEA LIVIU curator
OANA MARIA POP scenograf expoziție

CRIȘAN IOAN interpret filmare
IFTENE DANIEL interpret filmare
SĂLÂCEANU BOGDAN interpret filmare
HAR CHRISTIAN interpret filmare

ANA CUCU POPESCU facilitator atelier intergenerațional

CIRKULAR (S.C. LFO PRODUCTIE MUZICALA S.R.L.) sound designer
DIANA BULUGA actriță înregistrări

DENISA CIOCOIU copywriter / content creator pentru social media (reels)
LIVIU BULEA coordonator artistic
ANA CUCU POPESCU coordonator comunicare
DIANA MOGA coordonator proiect / logistică

Ilustrațiile coperților de Rada Niță

Toate fotografiile sunt realizate de Vlad Ursu